

Posudek bakalářské práce

Kristina Andělová: *Imaginární vnější svět: Obraz „Západu“ v československé společnosti v období přestavby*, Praha 2011, 66 s.

Je otázkou, jak by reagoval nějaký občan přestavbového Československa na nápad učinit z prázdné plechovky Coca-coly či obalu od německé čokolády, potažmo americké žvýkačky seriózní předmět historického výzkumu. Nicméně kvůli časovému odstupu a díky vývoji historické vědy v posledních letech a desetiletích to naštěstí možné je. Protože i sbírka prázdných plechovek od západních limonád či piva nejenže patřila k chloubě mnohého adolescenta především 2. poloviny 80. let minulého století, ale především může mnohé vypovídat o myšlenkovém světě a představách tehdejší společnosti. Pomyslně se tak i taková plechovka proměnila, kvůli často obřadnému zacházení s ní, ve svého druhu, když ne přímo pramen, pak zcela jistě v místo paměti. Jsem rád, že ona zvláštní doba pozdního socialismu se stává v rostoucí míře předmětem vážně míněného historického výzkumu, třeba i bakalářské práce Kristiny Andělové.

Tématem předkládané práce je obraz Západu v československé společnosti v období přestavby, tedy především mezi lety 1985-1989. Jako pramenná základna sloužily autorce především jednotlivé ročníky časopisu *Mladý svět*, dále pak výsledky životopisných rozhovorů vzniklých v rámci orálně-historického výzkumu. Zajímavé by pak bylo i zohlednit dobové karikatury, tolik typické při konstrukci vnějšího nepřítele a obrazu západního světa například v průběhu 50. let. Konceptně pisatelka vychází především z práce Alexeie Yurchaka *Everything Was Forever, Until It Was No More*. V předmluvě rovněž zmiňuje nedávno vydanou práci Michala Pullmanna *Konec experimentu. Přestavba a pád komunismu*. Z hlediska východisek nese její závěrečný text i tento „pullmannovský rukopis“, což zmiňuji bez jakékoliv známky despektu.

Práce se zabývá z dnešního pohledu atraktivním a vděčným tématem. Je proto skutečně třeba přivítat autorčin zájem o problematiku i v úvodních pasážích práce deklarovanou snahu poskytnout co nejucelenější představu o tom, jaké představy a vize onen Západ v české společnosti vyvolával i jakým způsobem lidé v Československu pozdního socialismu své představy o Západu vytvářeli. V rámci struktury práce kvitují dílčí části o pojmu Západ, o Západě v českém myšlení i Západě v komunistickém Československu. Jejich prostřednictvím si vytvořila pisatelka kontext pro zasazení zkoumaného problému do širších

souvislostí a především ukázala, že sám obraz Západu se v průběhu doby vyvíjel v závislosti na společenských a politických poměrech. Neboť i průběžné změny v jeho vnímání, například v čase komunistické diktatury, mohou mnohé vypovědět o jednotlivých proměnách a momentech doby komunistického panství. To, že obraz perestrojkový byl jiný než stalinský tak o něčem svědčí... Stejně tak zajímavá je i část věnovaná možnostem kontaktu se světem Západu ukazující na cesty, jimiž se mohly ony cizí a jiné podněty a momenty za „železnou oponu“ proniknout.

Ztotožňuji se i s prezentovaným výsledkem autorčiny práce a především v označení Západu jako imaginárního světa, který nevznikal mimo hranice socialistického Československa, ale „uvnitř československé reality a byl jejím produktem“. Myslím, že tato charakteristika dostatečně a vhodně vystihuje jeho ne vždy jednoznačné postavení v rámci zkoumaného přestavbového kolektivu.

K práci mám kromě uznání i několik komentářů a případných otázek, které by snad mohly být zohledněny v dalším autorčině výzkumu:

- Hlavním písemným pramenem, o nějž autorka opřela analýzu recepce západního světa v Československu, se stal časopis Mladý svět. I když toto periodikum pisatelka blíže charakterizovala (vnímá ho jako jedno z nejliberálnějších ve své době, jako list do jisté míry nonkonformní a kritický) a do jisté míry je mi tato volba srozumitelná, přesto v práci postrádám bližší vysvětlení, proč právě tento časopis? Má tedy představovat nějaký nejvěrohodnější zdroj vytváření obrazu Západu? V této své připomínce vycházím z představy, že Západ mohl získat v československém prostředí více podob, že by bylo možné hovořit, právě v závislosti na zvolených pramenech, o několika odlišných obrazech Západu. Tak proč tedy pouze Mladý svět doplněný životopisným vyprávěním narátorů? Proč ne například i časopis 100 + 1 zahraničních zajímavostí, tedy titul, který se zahraničí programově věnoval? Tento časopis nehrál nějakou roli při vytváření obrazu Západu? Nesměruje tedy pisatelka čtenáře pouze Mladým světem, coby konkrétním, ve své době nonkonformním a liberálním časopisem a jeho podáním Západu, právě ke konkrétním, předem očekávatelným závěrům hovořícím o průběžné „liberálnější a nonkonformnější korozi“ komunistického panství? Tedy konkrétní zdroj, jeden z možných, předurčující konkrétní výsledný obraz, který je však zároveň do jisté míry nabízený jako jediný? O nějakých politicky alternativních obrazech totiž není v textu řeč – skutečně byl ten „mladosvětový jediným? V této

souvislosti by možná bylo zajímavé sáhnout i po jiném periodiku, možná politicky vyhraněnějším, nabídnout čtenáři například pohled Rudého práva – v čem a do jaké míry se ony pohledy-obrazy lišily či se shodovaly? A jak rozumět případným rozdílům či shodám? A do jaké míry korespondovaly pohledy a názory těchto listů například s televizními pořady typu TKM (Televizní klub mladých) a především Kontakt? Okrajově se pak lze i ptát, o jaké společnosti „mladosvětový“ obraz vypovídá? Nejedná se pouze o nějaký generační projev mladších věkových kategorií? Ostatně zaznamenala autorka v textech Mladého světa v průběhu sledovaného období nějaký průběžný vývoj názorů k větší otevřenosti a kritice?

- V případě, že by se pisatelka zabývala tématem i v budoucnu, by bylo zajímavé rozpracovat otázku role Polska a Maďarska, do jaké míry tyto země, přinejmenším na sklonku dekády, suplovaly onen Západ – západní značky v maďarských obchodech, západní filmová produkce v polské televizi, koncerty populárních západních kapel v Maďarsku. V Praze například fungovaly prodejny maďarského i polského kulturního centra, kde bylo možné koupit západní hudební produkci. Polská televize například nabízela v neděli v podvečer pravidelný pořad Satelit přebírající zajímavosti a informace ze západních televizí. V rámci tohoto pořadu byly i v českých domácnostech k vidění sestřihy například z RTL, SAT 1 atd.
- V souvislosti s televizním vysíláním je třeba zmínit i roli tehdy oblíbených západních kriminálních seriálů, především Místa činu (komisař Horst Schimanski) a britští Profesionálové – do jaké míry se tyto pořady podíleli na vytváření negativního obrazu Západu? Kriminalita, drogy, prostituce, terorismus atd.
- Do jisté míry chci oponovat autorčinu tvrzení o „záplavě anglických textů a názvů kapel“ (str. 33-34). Osobně se domnívám, že stále byla dominantní čeština – v textech i v názvech alternativních hudebních skupin. Vzpomeňme rozhlasové vysílání hudebního pořadu Větrník, či gramodesky vydávané Pantonem.
- Téma práce zní Obraz Západu v československé společnosti. Zde se nabízí asi očekávaná otázka, respektive připomínka, do jaké míry a jak se překrývaly či naopak lišily obrazy Západu v rámci české a slovenské společnosti? Existovaly nějaké vnitrostátní rozdíly? Působila na slovenské prostředí například blízkost Vídně?

- Uvědomuji si, že práce se chtěla věnovat období do roku 1989. Pro další výzkum by však bylo zajímavé sledovat vývoj nastíněného obrazu Západu i v době po listopadu 1989, tj. do jaké míry byl listopad 1989 nějakým zlomem, či naopak lze hovořit o nějaké delší kontinuitě nabízených obrazů i na počátku 90. let?

I přes výše uvedené komentáře a otázky i drobné gramatické chyby doporučuji práci k úspěšné obhajobě.

hodnocení: výborně – velmi dobře (podle průběhu obhajoby)

V Praze dne 16. srpna 2011

Jan Randák